

Hjemme i Holte

EJLER ANDERSEN fortæller om 30'erne og besættelsen med nedkastninger og sprængninger på Assensbanen.

Ejlers barndomshjem i Holte.

Jeg er født den 11.1.1926 i Holte som søn af Chr. Marinus Andersen og hans kone Laura Pauline født Jacobsen, gift Andersen. Mit hjem lå på Holtevej 50, Svalegården hedder den nu.

Det var så dårlige tider for landbruget i mine drengedage. Jeg kan huske, Holtegård havde svinefarm. Der var måske 100 svin. Det er så helt tilbage til 1932-33. Og så blev alle grisene slået ihjel og kørt ud på marken og gravet ned. Det ville Holtegårds ejer hellere gøre, end som de sultede ihjel.

Der var svinekort dengang. Der skulle et kort til hver gris, ellers kunne de slet ikke sælges. Der blev handlet en del med kortene, sommetider var kortene næsten dyrere end grisene. Fatter derhjemme, han byttede dog med kortene, hvis der ikke var noget at sælge, inden kortene udløb.

Svinekortet blev indført i 1933 og fordelt efter tidligere års produktion. For hvert svin "til levering og slagtning" måtte man aflevere et stk. svinekort.

Da 30'ernes kriseår blev afløst af 40'ernes krigsår, blev der igen god afsætning for landbrugsprodukter, og svinekortet blev afskaffet 3. december 1940.

Der er en anden historie, den kan I også få. Det var ude på et lille husmandssted. De havde en so, der skulle have grise, så dyrlæge Christensen blev tilkaldt. Samtidig med skulle konen have et lille. Så både jordemoderen og doktor Bisgaard var også derude. Så var det galt med soen, men dyrlæge Christensen havde nogen labber uden lige, der kunne han ikke komme ind og tage grisene, så gik han ind og snakkede med jordemoderen. Så kom hun ud og tog grisene. Selv om husmandsfolkene var aldrig så fattige, så skulle der trakteres med jordemoderkaffe, og det blev der. Men da de gik, de tre der, så lagde de hver en 100-kroneseddel på bordet. Det var i mine tidlige drengedage, men folk snakkede sådan om det, at jeg har det i erindringen.

Arbejde var det heller ikke til at få. Lillebæltsbroen blev også en slags beskæftigelse, hvor smeden i Holte arbejdede ugen igennem.

Dér først i 30'erne var der ingen, der havde råd til noget. Det kneb med at vi kunne få det, vi kunne spise, da jeg var dreng. Vi spiste, hvad der var af kålroer, gulerødder og surkål, det var sådan en lille plante, der groede ude i vejgrøfterne. Dengang gik vi evig og altid og havde orm i maven.

Dansk landbrug var kørt totalt konkurs. Kreditorerne gik og kiggede på de her landbrug, de ville ikke smide landmændene ud, det ville de bare sætte penge til på. Måske var der håb om, at der en skønne dag blev bedre tider. Og det blev der jo. Efterhånden som vi nærmede os krigen, blev det bedre og bedre. Alt, hvad der kunne produceres, kunne nu sælges.

Og så var der en ting, jeg sådan har forundret mig over. Min far ville absolut have, jeg skulle lære at bruge et våben. Jeg tror, far havde i baghovedet, Hitler ville komme. Inden jeg i 1938 var 12 år, havde jeg derfor lært at skyde med en 6 mm Otterup-riffel. Og jeg kunne ramme plet! Vi øvede i nogle gamle hønsehuse. Her var der sat en stor plade op med en skive på. Vi brugte forskellige kugler, den største kugle gik med et enormt knald igennem hele hønsehuset, gennem næsten 10 cm træ og fortsatte ud på markerne. Rækkevidden var 2-3 km, men der var jo bakker, så der skete ikke noget.

Besættelsen 1940-45

Jeg blev konfirmeret en af de sidste dage i marts 1940. Da havde far længe sagt: – Det ender med, tyskerne kommer! Og de kom!

Den dag, Danmark blev besat, vågnede vi ved lyden af flyvemaskiner kl. halv fem, fem eller sådan noget. Det første, far sagde, var: Nu kommer tyskerne! Nu besætter de os! Tyskerne fløj meget lavt, faktisk så lavt at de tog en enkelt skorsten. Hele dagen fløj de. Der var ikke noget, der hed skolegang den dag.

Ejler mellem forældrene på konfirmationsdagen i 1940.

Tyskerne blev ved med at flyve. Mange gange om dagen. Ruten til Norge gik hen over Fyn. Vi fik køerne ud, og tyskerne fløj stadig. De morede sig med at jage køerne ud af foldene. Til sidst lavede vi ikke andet end at rende efter køer hele tiden. Køerne rev sig løse ude i marken, rev tøjrstagen og det hele op. De køer, der gik i fold med pigtråd, kom til at se forfærdelige ud, de fik jo yveret og det hele revet. Endelig gav dansk landbrug tyskerne et ultimatum, enten kom de højere op, eller også kom der ingen mad fra Danmark. Så kom de op!

Da modstandsbevægelsen begyndte, kom far med i det. Far var dog ikke med i aktionerne, han var over 50 år og kunne ikke så nemt blive flyttet, han var halvvejs forslæbt. Men herhjemme havde han radio, der kunne tage England, og han lyttede hver aften. En times tid efter udsendelsen kom der så nogen ind af bagdøren, de kom altid over markerne, tyskerne kørte jo på vejene, og der var udgangsforbud.

Jeg var med til håndbold og gymnastik, og når vi var færdige, skulle vi da lige snakke med nogle af de andre. Vi havde så kun lige den tid, fra det holdt, til at nå hjem i. Derfor gik jeg altid, når jeg var ude. Jeg kunne ikke have en cykel med, hvis jeg ikke var hjemme til tiden, lå cyklen jo i grøften og sladrede.

Jeg gik gerne de 10 km for at komme til gymnastik. Jeg havde træsko på for at spare skoene, som vi jo ikke kunne købe under krigen.

Mor skældte ud, når jeg kom hjem. Jeg var altid så beskidt. Men når tyskerne kom kørende, og lygterne fejede hen ad vejen, var det ind over markerne. Helst en pløjemark. Når jeg lå i en dyb plovfure med det sorte tøj på, som jeg altid brugte, når jeg var ude, kunne jeg ikke ses.

Min far havde distribution af illegale blade, og så er jeg ikke sikker på andet, end at de har haft et vist våbenlager også. For der kom rigtig mange modstandsfolk i mit hjem. Men jeg spurgte aldrig om noget, hvad vi ikke vidste, kunne vi ikke fortælle.

Der var en nabo, der boede et stykke oppe. Iver Lauridsen hed han. Her kunne modstandsfolk opholde sig, indtil de kunne komme væk.

Nedkastning

Jeg tjente i Holte under hele krigen. Når der kom en engelsk Lancaster flyvende, den kom jo ikke lydløst, der er fire store motorer, blev der kastet våben og ammunition ned. Nedkastningspladsen lå ude i Krengerupskoven. For enden af golfbanen ligger den gamle skovridergård ud til vejen, her går en vej ind i skoven. Bag gården var der en stor eng, og her blev der kastet ned. Tyskerne kom ret efter, de havde hørt maskinen, men da var våbnene allerede skaffet bort ad skovvejene. Fire veje førte ind til nedkastningspladsen, vejen fra skovriderboligen, vejen til Glamsbjerg, vejen til Krengerup og endelig vejen, der gik ud til Faldengård ved Bukkerup. Tyskerne var hunderædde for at komme ud i skoven, hvor de kunne blive skudt ned som et andet stykke vildt.

Ammunitionen, der blev nedkastet under besættelsen, lå i kasser som denne, Ejler har gemt.

William Pedersen på gården "Bærholm" i Holte var en tidlig morgen ved at forrette sin nødtørft, da han fra baneterrænet hørte en hvislende lyd. Han nåede dog at komme væk i tide uden at blive ramt af et skinnestykke fra sprængningen. Skinnestykket fra Holte tilhører Glamsbjerg Lokalhistoriske Arkiv og er deponeret i Toldstrups Hus i Assens. Foto Hans Lauridsen.

Sprængninger på Assensbanen

Jeg var ikke selv med ude at lave sprængninger på banen, mor forbød mig det simpelthen. Hun forhindrede det, ellers havde jeg været det, jeg fik den besked, at det var nok, fatter blev skudt, hun ville ikke ha' mig skudt også. – Men jeg oplevede sprængningerne, da jeg fra efteråret 1943 og til krigens slutning tjente hos William Pedersen på Bærholm. Gården havde jord på begge sider af banen. Williams kone, Ingeborg, havde flere brødre, der alle var modstandsfolk. Det var dem, der lavede sprængningerne ud for Bærholm. Det var et godt sted at sprænge, det var ude på marken, der var ikke nogen beboelser eller noget i nærheden.

Tyskerne brugte Assens til, at de tyske soldater skulle hvile ud i, når de kom. De var der nogle dage og slappe af, inden de blev sendt til fronten igen. Jeg kan huske, der kørte en hel togstamme tyske soldater til Assens, dem kunne de næsten ikke få derfra, for modstandsbevægelsen blev ved med at sprænge banen.

Sprængstykkerne kunne jo godt flyve flere hundrede meter. En dag sprang de derude, efter jeg var kørt i marken – jeg fatter faktisk ikke, William ville have hestene ud, han vidste jo, der skulle sprænges. Hver morgen kl. 7 tog han sin cykel og kørte ud i marken. Den ene dag der, da kom han hjem med bukserne på hælene, for han var blevet ski'etrængende for at sige det rent ud. Og så havde han sat sig ned ved banen, og dér så han ledningerne og det der, og så fløj han op. Det var vist også klogt at komme derfra i en fart. Og så var det, han kom hjem med bukserne på hælene.

Jeg blev sendt ud at køre ajle ud. Først da jeg var kommet ud i marken, sprang det. Heldigvis kørte jeg nede bag nogle bakker, da banen sprang, og der kom jernstumper og alt muligt flyvende om ørerne på mig, jeg havde mere end rigeligt arbejde med at holde hestene.

Den sidste sprængning, de lavede, det var i april måned 45, så vidt jeg husker, da sprang de mellem vores markvej og vejen i Holte. Der hvor jeg tjente altså, mit barndomshjem lå lidt længere nede for banen. De havde lagt reserveskinnen ovenpå, og den blev sprængt i stykker, og nogen

af stumperne stod ligesom nogle pile, der var stukket ned, de var to meter lange, og de stod ude i marken, ja, måske 50-60 meter derfra.

Banen sprang omkring kl. 8 om morgenen, det var en tidsindstillet bombe, og så lidt efter kom toget og kørte over sprængningen. Det hoppede ikke af sporet, men fortsatte. Toget blev jo stoppet, jo, det har ikke været rigtig godt inde i vognen, når de pludselig kom ned at køre på svellerne. Men det var heldigt, toget ikke blev afsporet. Det kunne nemt have væltet, for hele skinnelegemet var jo forhøjet, det var ½ meter over terræn, der var jo grus under skinnerne. Nu de jernbaner, de kører på i dag, der er det skærver det hele, men Assensbanen, der var det kun skærver i samlingerne.

Nazister

Jeg tjente jo på Bærholm hos William Pedersen. Mens hans kone og svogrene var stærkt imod tyskerne, sympatiserede han med dem, men han var passiv nazist. Det reddede sådan set mig, for en aften kom jeg og skulle ind, det var gået noget over tiden. Da jeg skræede over vejen, blev jeg pludselig grebet af fire tyske soldater.

Jeg kunne ikke tysk, men fik omsider gjort tyskerne begribeligt, at jeg kom inde fra Bærholm. Men så sagde de rigtignok også godnat og sov godt! De kom jo selv hos William og fik nogle æbler og sådan, når de var i Holte.

Jeg havde ellers en 9 mm skarpladt riffel liggende i min seng. Det var nemlig sådan, at jeg skulle være forberedt på, hvis det gik galt, så ville jeg hellere skydes end blive taget. Jeg vidste jo, hvad det endte med. Hvis de bare fik fat i en lille tråd, så pinte de livet ud af en for at få det hele at vide. Og jeg kendte en enorm masse folk dengang, 5. hovedkreds af håndbold og gymnastik – det var faktisk hele Assens Kommune,

Så var det i efteråret 44, at de havde sprængt banen, så troppede tyskerne som sædvanlig op og kom ind til William. Nogle af dem var ved at blive gamle, nazisterne havde jo ikke unge soldater. En mand, der så ud til at være midt i 50'erne, gik og luskede rundt om mig. "Spyt ud, mand!" sagde jeg så. Så viste det sig, han var wienerbarn og kunne dansk. Vi talte meget sammen, så blev der snakket dansk, og han sagde rent ud – hvis jeg kunne, så var jeg rendt fra det her, men jeg bliver skudt, jeg er tvungen i det!

William blev ikke hentet efter krigen. Det blev derimod en, der havde kørt for tyskerne. Han tog de. Han kørte med sine heste til flyvepladsen i Lunde. Der var nemlig mange, der arbejdede derude. Det var et værre kæltringeforetagende for at sige det rent ud. De kørte ind med fuldt læs, men de kørte også ud med fuldt læs. De kørte rundt, så fik de betaling en gang til, når de kom tilbage.

Mangel på alt – undtagen mad

Førend krigen var der meget nabokomsammen. Men under krigen, hvor der var udgangsforbud, var der ikke meget af den slags. Krigen lagde en dæmper på det. Kaffe kunne man ikke få. Så kom der cikoriekaffe. Jeg kan også huske, mor brændte byg og lavede kaffe af det. Hun lavede også roesirup, det smagte heller ikke godt. Smør manglede ikke, mange kunne jo godt selv kærne.

Vi høstede jo med selvbinder. Alt det bindergarn, der sad på negene, skulle tages fra, når vi tærskede. Vi skar båndet over, skar knuderne af og samlede så båndene i bundter. Så blev det returneret til fabrikken, som trevlede det op til genbrug. Garnet blev nu farvet blå. Når det blå garn så havde været brugt, kunne det ikke mere. Senere kom der papirgarn, men – ja, det var både ondt og godt, for når negene var sat sammen – og det regnede godt og grundigt, så ved vi, hvad der skete – så kunne de jo altså ikke holde.

Det var det utroligste, der blev lavet. I de første tre år efter min konfirmation tjente jeg nede ved Peter Andersen i Holte. Han manglede jo en arbejdsjakke. Så købte han en mægtig fin, blå arbejdsjakke. Men den skulle jo vaskes engang. Efter vask havde han så en overfrakke. Jamen, jakken var lavet af brændenælde, Efter vask kunne vi kigge igennem den over det hele, den var kun til at smide ud.

Gamle dynevår og alt muligt kunne bruges. Jeg gik med et par spidsbukser, der var syet af et gammelt dynevår. De var sribede i rødt og hvidt. Og så var de foret. De var rigtig gode i de kolde vintre.

Holte Mølle med møller Knud Jensen indsat. Foto fra Danske Møller, 1934, af Niels Meyn, der oplyser, at Knud Jensen selv havde ladet sin mølle opføre i 1901. Vindfanget var på 34 alen. Møllens jordtilliggende på 6 tdr. land.

Men der var mad nok ude på landet. Hele herligheden var jo ét kæltringeværk. Der kom to mand, der skulle tælle grise og køer. For det første, så kunne de ikke tælle, de kunne heller ikke se. Hvis der var en sti, der var ti grise i, så kunne de altså ikke få det til mere end 8. Og så var der en ting, en del af gårdene, de havde altså to svinestier!

Det var det samme hos møllerne, de havde to lagre. Og når bønderne kom, *kunne* de altså ikke se forskel på, om det var rug, hvede eller byg – eller havre. Der gik altid en tønde hvede, når de var oppe med et læs korn. Vi manglede aldrig rugbrød eller franskbrød.

Mølleren på Holte Mølle hed Knud Jensen. Nu skulle man tro, han ærgrede sig godt og grundigt over, at han havde ladet møllen rive ned. Han havde selv ladet den bygge, men han lod montør Niels Hansen fælde den som et træ. Den var ikke rådden eller andet, men Knud Jensen ville ikke bruge den mere. Hans kone Hanne, der var en lille stærk kone, havde ellers ordnet det med at male, mens gårdmændene sad inde og fik en lille en. Men Holte Mølle var kun en lille Mølle, og der blev kun malet korn til grisene og valset til hestene. Der blev ikke lavet mel – ellers var møllen nok heller ikke revet ned.

Det var de kolde vintre. Jeg har da også ryddet stubbe under krigen, for at de kunne få noget brænde hjemme. Den bedste stub, vi fik, var noget asketræ oppe fra Søllested, det var så efter krigen. Der var jo et stykke tid efter krigen, hvor vi heller ikke kunne få noget.

Denne artikel er blevet til som en samtale mellem Ejler Andersen og Margit Egdal den 8. november 2011. Samtalen blev optaget på bånd og efterfølgende udskrevet af Margit Egdal, der også har sammenfattet artiklen – med Ejlers egne ord.

Margit spørger til sidst: Kan du huske selve befrielsen? Ejler – med eftertryk: Ja, den glemmer man ikke!

Artiklen har været publiceret i Vestfyensk Hjemstavm 2012. Digitaliseret i juli 2018.

Ejler Andersen, 86 år gammel, lynskudt under arbejdet med tilsåning af museumsmarken ved Hjemstavngården, april 2012. Foto ME.

Ejler sov stille ind 24. okt. 2015. ÆRET VÆRE EJLERS MINDE.

